

**Incijativa mladih s invaliditetom Boke (I MI Boke), mobilni telefon: +382 (0) 68 022 803,
e-mail: info@imiboke.me**

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava

PRIMJEDBE, PREDLOZI I SUGESTIJE

na Nacrt Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije

Primjedba/Predlog/Sugestija 1:

U članu 1 stavu 1 Nacrta Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije (u daljem tekstu: Nacrt Zakona) riječ „*invaliditeta*” zamjenjuje se riječju „*invalidnosti*”.

Obrazloženje Primjedbe/Predloga/Sugestije 1:

Shodno članu 1 stavu 2 Konvencije UN-a o pravima lica sa invaliditetom, **invaliditet nastaje iz sadejstva** dugoročnih fizičkih, mentalnih, intelektualnih ili senzornih oštećenja sa različitim barijerama, koje otežavaju puno i efektivno učešće lica s invalidnošću u društvu na osnovu jednakosti sa drugima. Dakle, **invaliditet nije lično svojstvo osobe, već društveni fenomen**, koji upravo **nastaje zbog diskriminacije** uzrokovane različitim barijerama u društvu. Zbog toga se termin „invaliditet” ne može ubrojati u lična svojstva po osnovu kojih se vrši diskriminacija, već je to moguće jedino učiniti sa terminima „invalidnost” i „oštećenje”.

Kako je u toku Javna rasprava po **Nacrtu Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja invaliditeta**, i kako će se tim Zakonom precizno definisati termini „oštećenje”, „invalidnost” i „invaliditet”, **to treba uzeti u obzir i definicije** iz ovog Nacrta Zakona. Naime, Nacrt Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja invaliditeta u članu 8 tački 7 **invalidnost definiše kao „lično svojstvo”**, a u tački 6 istog člana definiše **invaliditet kao „društveni fenomen”**. Svakako da će i konačan tekst Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije morati biti usklađen sa konačnim tekstom Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja invaliditeta, tako da je bolje **u**

ovom momentu u član 1 stav 1 Nacrta Zakona uključiti adekvatan termin koji se odnosi na lično svojstvo osobe, a da bi se izbjegle ponovne izmjene i dopune ovog Zakona.

Primjedba/Predlog/Sugestija 2:

Član 9 Nacrta Zakona mijenja se i glasi:

„Diskriminacijom se smatra i propuštanje neophodnog i odgovarajućeg prilagođavanja infrastrukture, prostora, informacija, opreme, procedura i na drugi način ograničavanja korišćenja javno dostupnih resursa licu s invalidnošću, odnosno učestvovanje u javnom i društvenom životu, pristupu radnom mjestu i odgovarajućim uslovima rada, koji svojim obimom prevazilaze propise i posebne mjere iz člana 6 ovog Zakona, a potrebna su u konkretnom slučaju, kako bi se tom licu garantavalo uživanje ili ostvarivanje svih ljudskih prava i sloboda na jednakim osnovama sa licima bez invalidnosti, pod uslovom da ne predstavljaju nesrazmjeran i neprimjeren teret.”.

Obrazloženje Primjedbe/Predloga/Sugestije 2:

Zaposleni/e u nadležnim državnim i lokalnim institucijama i dalje poistovjećuju termin **razumnih prilagođavanja sa ispunjavanjem standarda pristupačnosti i sprovođenjem afirmativnih akcija prema licima s invaliditetom, koji su definisani propisima i posebnim mjerama**, kako se navodi u članu 6 Nacrta Zakona. Zbog toga **ponuđenu definiciju** propuštanja razumnih prilagođavanja **treba precizirati i učiniti što jasnijom**, kako u primjeni i sudskoj zaštiti ne bi došlo do obesmišljavanja cilja ove odredbe.

Stoga je pored isticanja neophodnosti prilagođavanja infrastrukture i prostora potrebno **uključiti prilagođavanja informacija, opreme, procedura i drugih oblika prilagođavanja** koji su neophodni za „*uživanje ili ostvarivanje svih ljudskih prava i sloboda*” u konkretnom slučaju lica s invalidnošću, a **na osnovu jednakosti sa licima bez invalidnosti**. Takođe je neophodno istaći da ta prilagođavanja nisu ona koja su već propisana različitim pravnim i strateškim dokumentima, jer oni predstavljaju obavezu prema svim licima s invalidnošću, bez obzira je li istaknut konkretan zahtjev nekog lica s invalidnošću da se ta prilagođavanja obezbjede (obaveza ex ante). Naprotiv, obaveza sprovođenja razumnih prilagođavanja nastaje kada konkretno lice s invalidnošću zahtjeva **prilagođavanja veća od onih propisanih različitim pravnim i strateškim dokumentima** i ta **obaveza nastaje tek kada se taj konkretan zahtjev pojavi** (obaveza ex nunc).¹

¹ Paragraf 22 i 23 Opšteg komentara Komiteta UN-a za prava lica sa invaliditetom na član 9 Konvencije UN-a o pravima lica sa invaliditetom.

Sve gore navedeno je jasno istaknuto u predloženoj odredbi ovom Primjedbom/Predlogom/Sugestijom. Inkorporiranje ovakve odredbe u konačan tekst Zakona će osigurati da zaposleni/e u nadležnim državnim i lokalnim institucijama, ali i privatnim pravnim licima razumiju šta je obaveza i obim pružanja razumnih prilagođavanja. **Ukoliko se ova Primjedba/Predlog/Sugestija ne usvoji, u praksi može doći da se njen smisao ne razumije i da ona ne proizvodi nikakva pravna dejstva, te da ostane mrtvo slovo na papiru, kao što je to do sada i bila odredba člana 2 Konvencije UN-a o pravima lica sa invaliditetom.**

Primjedba/Predlog/Sugestija 3:

U članu 17 tački 4 Nacrta Zakona zarez i riječi: „*a Zaštitnik/ca procijeni*” brišu se.

Objasnenje Primjedbe/Predloga/Sugestije 3:

Smatramo da je **nadležnost Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore da „pokrene postupak za zaštitu od diskriminacije pred sudom ili se u tom postupku pojavi kao umješać/ica”**, uvijek kada stranka učini vjerovatnim da su ispunjeni uslovi iz člana 17 tačke 4 alineje 1, 2 i 3 Nacrta Zakona. Dakle, Zaštitnik/ca nema potrebe da procjenjuje javni interes pokretanja sudskog postupka za zaštitu od diskriminacije, kada „*je postupanjem tuženog izvršena diskriminacija po istom osnovu prema grupi lica sa istim ličnim svojstvima, bi posljedice nejednakog postupanja bile takve prirode da mogu prouzrokovati sistemske povrede načela zabrane diskriminacije, a naročito tešku povredu dostojanstva ličnosti i bi se lice koje traži zaštitu od diskriminacije moglo na drugi način dovesti u naročito nepovoljan položaj po nekom od osnova iz člana 1*” Nacrta Zakona. **Dovoljno je da stranka učini vjerovatnim da su navedene okolnosti nastale ili mogu nastati pa da Zaštitnik/ca pokrene sudski postupak.**

Na ovaj način bi se **ojačala uloga Zaštitnika/ce u borbi protiv diskriminacije**, jer nijedna diskriminacija ne može oslabiti u društvu ukoliko članovi/ce tog društva ne shvate da je to zakonom kažnjivo djelo, a naročito dok se javne institucije koje vrše sistemsku diskriminaciju, ne počnu sudski pozivati na odgovornost. Ovo je naročito slučaj sa **diskriminacijom lica s invaliditetom**, protiv koje se i dalje bore većinom samo ova lica, a trpe je čak i od nadležnih državnih i lokalnih institucija, **bez ikakvih konsekvenci za diskriminatore**. Smatramo da je **Zaštitnik/ca u ovakvim slučajevima dužan pokretati i sudske postupke, a ne godinama ponavljati i moliti da se prava lica s invaliditetom poštuju, jer to mogu činiti i sama lica s invaliditetom.**

S obzirom da se **Zaštitnik/ca finansira od strane državnog budžeta, tj. konkretnije novca građana/ki Crne Gore, to samim građanima/kama, koji su na sistemski način**

diskriminirani, treba pružiti adekvatnu zaštitu, kako u postupcima pred ovom samom institucijom, tako i pokretanjem i učestvovanjem u sudskim postupcima. Ukoliko se Zaštitniku/ci ostavi mogućnost da sam/a procjenjuje da li treba ili ne pokrenuti i učestvovati u ulozi umještača/ice u sudskom postupku za zaštitu od diskriminacije, bez ikakve provjere adekvatnosti njegovog/ne procjene i bez ikakvog pozivanja na odgovornost, onda ćemo i dalje imati Zaštitnika/cu koji/a većinu svog rada zasniva na postupanju po pritužbama građana/ki, mirenju i apelima.

Primjedba/Predlog/Sugestija 4:

U članu 20 Nacrta Zakona nakon stava 1 dodaje se novi stav koji glasi:

„Izuzetno od stava 1 ovog člana, u postupku za zaštitu od diskriminacije lica s invalidnošću mjesno je nadležan i sud na čijem području je prebivalište, odnosno boravište tužioca/teljke.”.

Obrazloženje Primjedbe/Predloga/Sugestije 4:

Kako postoji sistemska diskriminacija **lica s invalidnošću**, zbog koje su njihova prava na slobodno kretanje i pristup pravdi umnogome ograničenija nego licima bez invalidnosti, to ovim licima **treba dozvoliti da pokreću i učestvuju u postupcima za zaštitu od diskriminacije u mjestu njihovog prebivališta odnosno boravišta.** Ukoliko se predložena odredba ne uključi u konačan tekst Zakona, može doći do toga da ionako mali broj lica s invaliditetom koja traže sudsku zaštitu od diskriminacije, od ovoga odustanu, jer bilo **ne mogu doći do suda na čijoj teritoriji tužena strana ima prebivalište ili sjedište**, bilo je taj sud nepristupačan pa u njega ne mogu ući. Ovim bi došlo do **viktimizacije lica s invaliditetom**, čime bi ovaj Zakon u praksi postigao suprotni cilj od onoga zbog kojeg se donosi.

Primjedba/Predlog/Sugestija 5:

U članu 31 stavu 1 Nacrta Zakona nakon tačke 1 dodaje se nova tačka koja glasi:

„2) ne izvrši neophodno i odgovarajuće prilagođavanje infrastrukture, prostora, informacija, opreme, procedura i na drugi način ograniči korišćenje javno dostupnih resursa licu s invalidnošću, odnosno učestvovanje u javnom i društvenom životu, pristupu radnom mjestu i odgovarajućim uslovima rada, koji svojim obimom prevazilaze propise i posebne mjere iz člana 6 ovog Zakona, a potrebna su u konkretnom slučaju, kako bi se tom licu garantavalo uživanje ili ostvarivanje svih ljudskih prava i sloboda na jednakim osnovama sa licima bez

invaliditeta, pod uslovom da ne predstavljaju nesrazmjeran i neprimjeren teret (član 9);”.

Tačke 2, 3, 4, 5, 6 i 7 postaju tačke 3, 4, 5, 6, 7 i 8.

Obrazloženje Primjedbe/Predloga/Sugestije 5:

U Nacrtu Zakona **ne postoji kaznena odredba za propuštanje razumnog prilagođavanja**, a kako je ovo prvi put da crnogorski pravni akt propisuje zabranu ovog oblika diskriminacije po osnovu invalidnosti, **neophodno je u konačnom tekstu Zakona propisati prekršajnu sankciju** za kršenje člana 9 Nacrta Zakona. Ukoliko se ova Primjedba/Predlog/Sugestija ne usvoji, neće biti moguće prekršajno sankcionisati učinioce/teljke propuštanja razumnog prilagođavanja.

Primjedba/Predlog/Sugestija 6:

U članu 33 Nacrta Zakona nakon stava 1 dodaje se novi stav koji glasi:

„Novčanom kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se i Zaštitnik/ca, ako ne pokrene postupak za zaštitu od diskriminacije pred sudom ili se u tom postupku ne pojavi kao umješničica kad stranka učini vjerovatnim da: je postupanjem tuženog izvršena diskriminacija po istom osnovu prema grupi lica sa istim ličnim svojstvima, bi posljedice nejednakog postupanja bile takve prirode da mogu prouzrokovati sistemske povrede načela zabrane diskriminacije, a naročito tešku povredu dostojanstva ličnosti i bi se lice koje traži zaštitu od diskriminacije moglo na drugi način dovesti u naročito nepovoljan položaj po nekom od osnova iz člana 1 ovog zakona (član 17 tačka 4).;”

Obrazloženje Primjedbe/Predloga/Sugestije 6:

Ova Primjedba/Predlog/Sugestija predstavlja **sankcionisanje nepostupanja Zaštitnika/ce u skladu sa članom 17 tačkom 4 Nacrta Zakona, čija je izmjena predložena u Primjedbi/Predlogu/Sugestiji 3**. Nije dovoljno samo propisati da Zaštitnik/ca mora pokrenuti sudski postupak za zaštitu od diskriminacije, kada stranka učini vjerovatnim da: *„je postupanjem tuženog izvršena diskriminacija po istom osnovu prema grupi lica sa istim ličnim svojstvima, bi posljedice nejednakog postupanja bile takve prirode da mogu prouzrokovati sistemske povrede načela zabrane diskriminacije, a naročito tešku povredu dostojanstva ličnosti i bi se lice koje traži zaštitu od diskriminacije moglo na drugi način dovesti u naročito nepovoljan položaj”*. Nasuprot, neophodno je propisati i prekršajnu sankciju Zaštitniku/ci ukoliko ne pokrene postupak za zaštitu od diskriminacije pred sudom ili se u tom postupku ne

pojavi kao umješlač/ica, a sve **u cilju podsticanja njegove proaktivnije uloge u borbi protiv diskriminacije**. Na ovaj način bi se osiguralo da Zaštitnik/ca, uslijed prijetnje od prekršajne sankcije, prestane da ima samo ulogu medijatora i institucije koja moli za poštovanje načela jednakosti.

Inicijativa mladih s invaliditetom Boke

Izvršna direktorka

Miroslava-Mima Ivanović

